

**КЫРГЫЗСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ
ЖУСУПА БАЛАСАГЫНА**

**КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ**

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЮРИСПРУДЕНЦИИ И
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА**

Сборник материалов международной
научно-практической онлайн-конференции
(17 апреля 2014 года)

Бишкек, 2014

СОДЕРЖАНИЕ

1. Актуальные проблемы международного права

СВМДА: определение общих базовых подходов к исследованию внешнеполитической инициативы Казахстана Аманжолов Ж. М.....	4
Адам құқықтарын халықаралық сот мекемелері арқылы қорғау Аманжолов Ж. М., Жандосова Ж.....	10
Соглашение об обеспечении безопасности гидротехнических сооружений в Центральной Азии: некоторые основные аспекты Аманжолов Ж.М., Кулмуханбетов М.Н.....	16
Международная правосубъектность ОБСЕ: проблема юридизации основ деятельности Аширов С., Айдарбаев С.Ж.....	22
Урегулирования международных споров в рамках ЕврАзЭС Байжанов М.М., Ермекбаева К.....	29
Проблемы определения унификации права в сфере международной торговли Баймагамбетова З.М.....	35
International and Regional Legal Standards of Women's Rights D. Baitukaeva.....	39
• Бұқаралық ақпарат құралдарының қызметін реттейтін негізгі құжаттар Дауренбекова А., Машимбаева Г.А.....	44
• К вопросу развития международно-правовых основ борьбы с терроризмом Досымбекова М.С., Кеншинбаева Л.....	48
• Подразумеваемая компетенция Органа по разрешению споров ВТО Машимбаева Г.А., Мухаметкалиева А.....	54
• Халықаралық құқықтағы иммунитет түсінігі және оның түрлері Машимбаева Г.А., Ногайбаева А.....	61
• Борьба с контрабандой наркотических средств и психотропных веществ: международно-правовые аспекты Сайрамбаева Ж.Т., Онолбай А.....	66
Международно-правовые основы деятельности государств на Луне и других небесных телах Сылкина С.М.....	75

я всех видов ответственности, так и овой ответственности:

се государством возмещается вред, ыми лицами, расформируются общественные и религиозные ельность;

у) компетентным государственным сказано выше.

6. Herbert Beretok. World of women – M.,2002.

7. Position of Women in Kazakhstan and in World. // Home Advocate. – 2004, № 4.

8. National Report on Human Being Development of Republic of Kazakhstan . – 2005, PROON.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН РЕТТЕЙТІН НЕГІЗГІ ҚҰЖАТТАР

*Дауренбекова А.,
эл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ң
халықаралық қатынастар факультетінің
халықаралық құқық мамандығының
2-курс магистранты
Машимбаева Г.А.,
заң ғылымдарының кандидаты,
эл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ң
халықаралық құқық кафедрасының доценті*

Біріккен Ұлттар Ұйымы адам құқығын қорғайтын жаңа әмбебап стандарттар жасап шығарды. Дегенмен де, мемлекеттер қабылданған стандарттарды ұстанбайды және бұл жағдай қазіргі күннің маңызды мәселесінің бірі болып тұр. Демек, мемлекетердің адам құқығы туралы аймақтық және дүниежүзілік халықаралық келісімдерге еңгізілген стандарттарды тәжірибе барысында қолдану керектігіне көзін жеткізу қажет. Негізгі құжаттардың әрқайсысының қолданылу механизмі камтылған. Пікір еркіндігі, сөз және ақпарат еркіндігі құқықтары барлық халықаралық конвенцияларға еңгізілген. Аталған халықаралық құжаттар сөз еркіндігінің құқығын ғана жарияламайды, сонымен қатар, бұл құқықты үкімет шектей алатындай негіз жасайтынын естен шығармаған жөн. Сөз еркіндігі құқығына шектеу қойылған жағдайда, оны атқарушы биік емес, сот органы анықтауы қажет. Яғни, демократиялық қоғам жағдайында сөз еркіндігі құқығын шектеу қажет екендігін дәлелдейтін көрнекі дәлелдер болуы тиіс. Ақпарат еркіндігінің ішкі және халықаралық құқықтық кепілдігін қолдану ісі бойынша сот, міндетті түрде, үкімет әрекеттерін және шектеу қоятын заңдарды қадағалауы тиіс.

Адам құқығының жалпыға бірдей декларациясы 1948 жылы қабылданды. Бұл декларация қазіргі күні де, адам құқығын жаппай сыйлаудың негізгі құжаты болып табылады. Декларация, негізінен, халықаралық келісімнің міндеттеу күшіне ие емес. Бірақ халықаралық құқықты орындамау санкциясының болмауына қарамастан, ідет-ғұрыпқа негізделген қайнар көзі мәртебесіне ие. Декларация Ережелерін халықаралық қауымдастықтың көптеген мемлекеттері қабылдады.

Декларацияның 19 бабында былай делінген:

«Әр адам наным-сенім бостандығына және өз көзқарасын еркін білдіруіне құқығы бар; бұл құқық өз наным-сенімін кедергісіз ұстану еркіндігін және мемлекеттік шекаралар тәртібіне тәуелді болып қалмай, ақпараттар мен идеяларды еркін іздеп, кез-келген құралдар арқылы тарату бостандығын да қамтыйды».[1]

Әлеуметтік маңызы бар оқиғаларды хабарлау немесе белгілі бір көзқарастарды насихаттау мәселелерін қарастырғанда хабарлау мен насихат арасындағы ұқсастықтар мәселесі туындайды. «Халықаралық қатынастардағы БАҚ-тың ролі туралы көптеген көзқарастар мен пікірлер бар, бірақ халықаралық-құқықтық құжаттардың бірде бірінде хабарлау мен насихаттаудың ерекшеліктері туралы, халықаралық қауымдастық сынға алған насихат үшін жауапкершілік туралы да ешнәрсе айтылмаған. Адам құқығының жалпыға бірдей декларациясы БҰҰ БА қарары болып табылады және Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактісіне қарағанда кепілдемелік сипатқа ие. Адамның ақпарат еркіндігіне деген құқығын анықтағанда Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің 19 және 20 ережелеріне көз жүгірту қажет. Бұл келісімді бірнеше мемлекеттер ратификациялаған жоқ, ал басқа мемлекеттер ақпарат алу құқығы туралы 19 және 20 баптарға қатысты түсінік берді. Дегенмен, ақпарат алуға «шексіз» құқық беретін ішкі заңдар көбіне шындыққа жанаспайды. Себебі, әрбір мемлекет өз аумағында таратылатын ақпараттың мазмұны мен таратылу тәртібін қажетінше қадағалап, реттейді. Алайда, халықаралық құқықтың мақсаты күшіне еңген заңдардың жалпы ережелерін жасап оларды бірыңғайлау болып табылады».[2]

Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт - халықаралық маңызды құжат 1976 жылы қабылданған Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы келісіммен қатар күшіне енді. Келісімнің қатысушы-мемлекеттері осы келісімге сәйкес құрылған Адам құқығы бойынша Комитетке өз еліндегі адам құқығы туралы баяндамалар, мәліметтер ұсынып отыруы тиіс. Келісімде қосымша ереже қамтылған, ереже бойынша қатысушы-мемлекет азаматтары Адам құқығы бойынша Комитетке өз еліндегі адам құқығының бұзылғандығы туралы шағымдануына болады.

18 бап - ой-пікір, ар-ождан және дін бостандығына, ал 19 бап – сөз еркіндігіне кепілдік береді: 20 бапта - соғысты қандай түрде болса да насихаттауға заң тұрғысынан тыйым салынған.

Келісімнің 19 бабында былай делінген:

«1. Әрбір адам өз ой-пікірін еш кедергісіз ұстануға құқылы.

2. Әрбір адам өз пікірін еркін білдіруге құқылы. Бұл құқық мемлекеттік шекараларға қарамастан кез келген ақпараттар мен идеяларды еркін іздеу, тауып алу және оларды өз қалауынша таңдап алған құралдар арқылы ауызша, жазбаша немесе баспасөз арқылы немесе көркемдік бейнелеу формалары түрінде тарату бостандығын да қамтиды.

3. Осы баптың 2-тармағында көзделген құқықтарды қолдану ерекше міндеттер мен ерекше жауапкершілікті жүктейді. Сондықтан оларды қолдану

кезінде кейбір шектеулердің кездесуі мүмкін, алайда ондай шектеулер заңмен белгіленіп және:

а) басқа тұлғалардың құқықтары мен абырой-беделін құрметтеу;

б) мемлекеттік қауіпсіздікті, қоғамдық тәртіпті, жұртшылықтың денсаулығын немесе имандылығын қорғау қажеттілігінен туындауы тиіс».

Қазақстан Республикасының Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіні орындауы туралы баяндамасында мынадай мәліметтер келтірілген: «Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер, лауазымды адамдар және бұқаралық ақпарат құралдары әрбір азаматқа өзінің құқықтары мен мүдделеріне қатысты құжаттармен, шешімдермен және ақпарат көздерімен танысу мүмкіндігін қамтамасыз етуге міндетті. Конституцияда сөз бен шығармашылық еркіндігіне кепілдік беріледі. Цензураға тыйым салынады. Әркімнің заң жүзінде тыйым салынбаған кез келген тәсілмен еркін ақпарат алуға және таратуға құқығы бар. Қазақстан Республикасының мемлекеттік құпиясы болып табылатын мәліметтер тізбесі заңмен белгіленеді. Республиканың конституциялық құрылысын күштеп өзгертуді, оның тұтастығын бұзуды, мемлекет қауіпсіздігіне нұқсан келтіруді, соғысты, әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық, діни, тектік-топтық және рулық астамшылықты, сондай-ақ қатыгездік пен зорлық-зомбылыққа бас ұруды насихаттауға немесе үгіттеуге жол берілмейді».[3]

Қазақстан Республикасы Конституциясының 39-бабында шектеулер қоюдың басқа да негіздері мен шектеулердің шарттары бекітілген, ол мынаны көздейді:

«1. Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтары конституциялық құрылысты қорғау, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, халықтың денсаулығы мен имандылығын сақтау мақсатына қажетті шамада ғана және тек заңмен шектелуі мүмкін.

2. Ұлтаралық татулықты бұзатын кез келген әрекет конституциялық емес деп танылады.

3. Саяси себептер бойынша азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қандай да бір түрде шектеуге жол берілмейді...».

Қазақстан Республикасы Конституциясының 18-бабы 3-тармағына сәйкес мемлекеттік органдар, қоғамдық бірлестіктер, лауазымды адамдар және бұқаралық ақпарат құралдары әрбір азаматқа өзінің құқықтары мен мүдделеріне қатысты құжаттармен, шешімдермен және ақпарат көздерімен танысу мүмкіндігін қамтамасыз етуге міндетті.

Еуропа Кеңесінің адам құқығы мен негізгі бостандықтарды қорғау туралы конвенциясы адам құқықтары бойынша тыңғылықты зерттелген аумақтық келісім болып табылады. Конвенцияның орындалуы Комиссия, Сот және саяси орган - қатысушы мемлекеттердің министрлер кеңесіне жүктелген. Адам құқығы бойынша Еуропалық сот Конвенцияға негізделген, қатысушы-мемлекеттер үшін міндеттеу күші бар, шешімдер шығаруына құқылы.

Адам құқығы туралы Еуропалық конвенциясының 10 бабында мына жәйт қарастырылған:

«1.Кез-келген адам пікірін еркін білдіруіне құқылы. Бұл құқық мемлекеттік шекараға тәуелсіз өз көзқарасын ұстану және ақпарат алып, оны тарату және мемлекеттік билік тарапынан араласпау идеясы еркіндігін береді. Аталған бап мемлекеттердің радио-, теле-, және кинокомпаниялардың қызметіне лицензиялы тәртіп орнатуына кедергі болмайды.

2. Бұл құқықтарды жүзеге асыру, міндеттер мен жауапкершілік жүктейтіндіктен, демократиялық қоғамда ұлттық қауіпсіздікті, аумақтық тұтастықты немесе қоғам қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін, жасырын алынған ақпаратты таратпау үшін немесе сот органдарының абыройы мен адалдығы үшін қажет формальдылыққа, талаптар мен інектеулерге бағынышты».[4]

Хельсинк қорытынды актісі 1975 жылғы Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық кеңесінің қорытынды актісі (ЕҚЫК) болып табылады. Бұл құжат мемлекеттер тарапы үшін міндетті күші бар келісім емес, алайда талаптары жағынан келесі конференцияларда қайта қарау және тексеру мәні болуы мүмкін. Қорытынды актіге сәйкес он принцип, яғни он ұстаным берілген. Мемлекеттер аталған принциптерді өзара қарым-қатынас барысында басты назарға алуы тиіс. Сонымен қатар, қорытынды акті барынша нақты талаптардан құрылған үш «пакетті» камтиды, оның ішінде «гуманитарлы және басқа салалардағы ынтымақтастық» туралы. Мұнда адамдар арасындағы байланысқа жәрдемдесу, түрлі ақпараттарды таратуды жақсарту және журналистердің қызмет жағдайын жақсарту туралы тараулары қамтылған. Хельсинк қорытынды актісі үкіметтік емес бастамашы топтар жүйесінің құрылуына себепші болды. Ал олар, өз кезегінде, осы қорытынды актінің қатысушы-мемлекеттер тарапынан орындалуын қадағалап отырады. Хельсинк федерациясының мүшелері тұрақты түрде ЕҚЫК конференцияларында баяндамаларын шығарып тұрады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Декларации. www.un.org/ru
2. Ермичева Е.В. Международно-правовые аспекты деятельности СМИ. М.: Дип.акад.РФ. 2003г.
3. Қазақстан Республикасының Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіні орындауы туралы баяндамасы. 31.05.2011. <http://www.adilet.gov.kz>
4. Свобода слова и цензура. www.hrights.ru Chapter4/htm.
5. Бачило И.Л. Информационное право. СПб, 2001г.
6. ҚР Конституциясы. А., 1995ж.
7. «БАҚ туралы» ҚР Заңы. А., 1992 ж.
8. Этический кодекс журналистов КР. А., 2012г
9. Свобода доступа к информации. НПО Артикуль 19.